

ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ
МОМЧЕТО С ЦИГУЛКАТА

chitanka.info

I

Денят беше влажен и сив, но привечер небето над Люлин се поочисти и в стъклата светна меката оцетна руменина на залеза. Момчето с цигулката седеше гърбом към прозореца и виждаше червеникавото отражение в екрана на телевизора, който Сашка бе оставила непокрит. В студения здрач на стаята това беше единственото топло петно — всичко друго губеше цветовете си в сенките. Червеното кадифе на фотьойла, в който бе седнал Дади, сега изглеждаше съвсем кафяво. И косата на Дади изглеждаше кафява, зелените му очи — тъмни, само фанатичната бледност на лицето му бе придобила от отражението малко по-топли отсенки.

— Антиматерията е факт! — каза Дади, като се взираше втренчено в момчето. — Не само логичен факт. Аз чисто и просто видях снимката на частица антиматерия...

Момчето мислеше за друго, затова отвърна разсеяно:

— Нищо не съм чел...

— Наистина — не пишат! — отвърна троснато Дади. — И защо? Просто не разбирам. Та това е гениално потвърждение на диалектиката...

И като изтълкува посвоему мълчанието на момчето, добави екзалтирано:

— Всичко на този свят — представяш ли си? — е плюс и минус!... Не може да има плюс без минус и минус без плюс!... Човек трябва да се замисли...

— Диалектиката — добре — каза момчето. — Но това не опровергава ли материализма?

— Кое? — попита Дади, като примижа коварно.

— Ами... антиматерията...

— Смешки! — каза Дади уверено. — Друго е материята като философско понятие. Не разбираш ли?... Субективно-обективно!... Там е работата, че антиматерията съществува обективно...

Дади се поизправи, очите му все така фанатично блестяха. За миг момчето забрави страшните мисли, които се трупаха в главата му.

— А кое е плюс, кое е минус? И това ли е обективно? — неуверено запита той.

— Разбира се — каза Дади сериозно. — Всичко зависи от посоката на движението...

Точно в тоя миг в коридора отекна плътният басов удар на стенния часовник. „Нима така скоро?“ — помисли момчето отчаяно. Звукът угасна бавно, сякаш се оцеждаше като вода през цепките на вратата. Когато всичко това мина, то каза доста спокойно:

— Дади, аз трябва да вървя...

— Къде ще вървиш?

— На урок по цигулка...

Дади направи нещо като гримаса.

— Чудя се на твоя баща! — каза той сдържано. — Такъв умен и сериозен човек! Нима не разбира, че сега е ерата на разума, а не на чувствата?

— Точно обратното! — каза момчето нервно.

— Точно обратното? — попита Дади, сякаш не вярваше на ушите си.

— Обратното! Разбира се! — рязко и някак грубо възкликна момчето. — Кой вярва в разума?... Никой!... Съвсем никой!...

И докато Дади го гледаше със зяпнали уста, той бързо излезе от стаята. Не, не биваше така — постъпи безкрайно лошо. Нищо не трябваше да отличава тая вечер от всяка друга — ни по тон, ни по постъпки. Никаква нервност, никакво неспокойство. Момчето влезе в кухнята и запали лампата. През отворената врата на балкончето идваха влага и хлад, които го накараха леко да потрепери. Той превъртя ключа на бойлера, след това внимателно затвори тясната балконска вратичка. В насрещната сграда всички прозорци бяха все още тъмни. И нейният прозорец беше тъмен. Момчето постоя няколко мига с тихата надежда, че той внезапно ще светне и в светлия правоъгълник ще се появи тънка женска фигура във вълнен пуловер. Тя ще се изправи пред стенното огледало, ще вдигне ръце, за да оправи прическата си. От това фигурата ѝ ще стане още по-стройна и много силно ще изпъкне под тънкия пуловер красивата извивка на гърдите ѝ. Но в тъмнината на прозореца не се чувствуваше никакво движение, стаята с резедавите

стени навярно беше съвсем празна. И сърцето му бе празно, когато се запъти обратно към стаята.

В антрето момчето отново спря. Какво да облече — палтото или шлифера? Може би палтото, защото ще стоят дълго там и ще му бъде студено. Но италианското палто с естествен цвят на камилска вълна беше много хубаво, когато вървеше с него по улиците, минувачите се обръщаха да го видят. Тая вечер никой не трябваше да го вижда — никой не трябваше да го забелязва, никой не трябваше да го запомни.

Когато се върна в стаята, Дади се беше изправил с цял ръст край френския прозорец и гледаше замислено навън. Макар да беше само с една година по-възрастен, Дади изглеждаше толкова висок, колкото и баща му — само не толкова плещест. По-надолу бе просто масивен. Панталоните му, опънати като коледни сарфалади, бяха отдавна окъсели и под маншетите се подаваха едри, груби глезени. „Каква фигура — помисли момчето, — а какъв свръхум... Някой ден Дади ще управлява може би академия!“...

— Да вървим! — каза то тихо.

— Да вървим — отвърна разсеяно Дади.

Върху олющената врата на първия етаж бе окачен знакът за карантина с червения кръст върху него и надпис с химически молив — „Варицела“. В тоя апартамент живееха като в дупка за зайци половин дузина деца — всичките къдрави, с маслинени очи. Почти всеки месец там окачваха знака за карантина, родителите от жилищния дом се чудеха как да увардят от тая напаст децата си. Момчето с цигулката вдигна ръка от парапета и предпазливо я пхна в джоба на шлифера си.

Пред входа те се разделиха. Тротоарът беше влажен, жълтите листа, накапали от кестените, бяха полепнали по него плътно като мозайка. Една бяла котка вървеше предпазливо като жена по влажните плочи — стъпваше едва ли не на върха на меките си лапички. От време на време белите ѝ мустачки докосваха гнусливо плочките, но очите ѝ бяха нащрек. Когато момчето я наближи, тя ускори хода си, после с елегантни скокове прекоси улицата. Едва когато мина на другия тротоар, тя се обърна и внимателно погледна цигулката. Може би от нея се плашеше повече, отколкото от самото момче.

В тоя час много малко хора се движат по улиците. В здрача минувачите не се взират един в друг — това е хубаво. Отначало му се

струваше, че всички разбират истината, това го потискаше. Беше по-хубаво да не среща хора, да не вижда очи. Така цигулката се движеше по-спокойно по своя безсмислен път. Но когато наближи кооперацията, в която живееше Върс, той забеляза пред входа голяма група хора. Изведнъж цигулката стана сякаш по-тежка, стъпките — къси и меки. Какво можеше да означава това?... Нищо!... Разбира се — нищо!... И все пак той приближи съвсем предпазливо, готов всеки миг да обърне гърба си. От групата се отдели човек, сивото му необръснато лице бе свито в лоша гримаса.

— Епилептичен припадък! — измърмори той на себе си.

Момчето се готвеше да отmine, но си припомни девиза на братството: „Ожесточавай се!“. Като се пъхаше внимателно между хората, то излезе на първата редица. Този, който лежеше на земята, беше млад човек, смъртнобледен, с вкочанено лице. Едната му буза бе обелена от падането, кръвта бе избила по раната, без да потече по лицето. Той хъркаше страшно и от време на време конвулсивно потреперваше. Когато момчето се измъкна обратно, то изглеждаше на цвят като припадналия, чувствуваше, че неудържимо му се повдига. Има си хас да се появи отнякъде Върс и да го види в такова състояние! Момчето отиде бавно до ъгъла, след това отново се върна. Струваше му се, че е придобил истинския си цвят, ръката му здраво стискаше дръжката на калъфа. Срещу него се зададе с пълен ход колата на „Бърза помощ“ и рязко спря пред входа. Без да дочака края, момчето започна бавно да се изкачва по стълбите.

Щом позвъня, Върс веднага му отвори, сякаш го бе чакал зад самата врата. Лицето му изглеждаше съвсем спокойно, но в погледа му се съзираше едвам-едвам някакъв трескав отблясък. Върс измъкна цигулката от ръцете му и бързо я пъхна в долапа на дрешника. Горещият поглед за миг спря на лицето му.

— Какво ти е? — запита той недоволно.

— Нищо — каза момчето

Върс се понамръщи и обърна глава. Стъклото на вратата към хола беше светло, вътре свиреше радио. Върс я откряхна лекичко и каза високо:

— Аз излизам...

— Добре — обади се отвътре приятен женски глас. — Кога ще се върнеш?

— След малко...

Да, след малко!... Или след много?... Това никой не може да каже. ВЪс затвори вратата и стремително се упъти към изхода. Момчето го хвана за лакътя.

— Няма ли да се облечеш?

— Ах, да, вярно — измънка смутено ВЪс и добави сърдито: — В края на краищата не е много студено.

Все пак той облече шинела си и с това стана още по-висок, почти колкото Дади, но много по-тънък. Лицето му съвсем се смали, розовите пъпки, които покриваха тясното чело, още по-ярко изпъкнаха. ВЪс ги покри с плетена скиорска шапчица, след това, без да погледне момчето, излезе навън. Известно време двамата мълчаливо слизаха по стълбите. Най-сетне на партера момчето не издържа и каза неуверено:

— Един човек беше припаднал навън.

— От какво? — запита късо ВЪс.

— Не знам — епилептик някакъв...

— Затова ли беше такъв прежълтял? — каза презрително ВЪс.

Момчето не отвърна. Линейката беше отнесла епилептика, хората отдавна се бяха разпръснали. Те минаха по малката пряка уличка, така жълта от окапалите листа, че плочите едва се виждаха. Над главите им безразборно църкаха орляци врабци, сухите клони трептяха в късния здрач като живи. ВЪс спря и се поогледа за камък, но като не видя нищо наоколо, мрачно продължи. Камъни имаше едва в края на уличката. Там паветата бяха извадени и наредени на две купчини до тротоарите, а плиткият канал, който разделяше улицата надве, бе посипан с влажен жълт пясък. Една лека кола, попаднала в капана, се връщаше на заден ход, като криволичеше ту към единия тротоар, ту към другия. Когато приближи към тях, момчето забеляза, че човекът на кормилото е много пълен, навярно му беше трудно да се обръща и гледа назад.

— Глупак! — измърмори ВЪс презрително! — И на такива прасета дават шофьорски книжки...

Момчето отново замълча. Да го каже друг, както и да е, но точно ВЪс... Веднъж Евгени му даде кормилото в ръцете — съвсем ненадейно, без да го е предупредил преди това. И макар да вървеше напред, колата криволичеше не по-зле от тая, която сега бе отминала. Евгени го наблюдаваше мълчаливо, на лявата му буза стоеше като

издялана с резец неподвижна подигравателна усмивка. Фаровете на колата осветяваха ту лявата, ту дясната страна на шосето, електрическият сноп ту опираше в дънерите на гората, ту заливаше с блясък листата на храстите. Внезапно от завоя изскочи грамаден автобус, фаровете блеснаха силно в очите им.

— Угаси! — извика Евгени.

Въс не разбра какво трябва да угаси — мотора или фаровете. Той се вкочани на волана, колата тръгна наляво, точно срещу автобуса. Без да губи присъствие на духа, Евгени грабна кормилото и рязко изви колата надясно. Все пак от неудобното място той не можеше да управлява добре, новият, чистичък „Опел“ хлътна в канавката. За Въс работата се размина с един плесник, но колата не можаха да извадят. Пък и нямаше време. В далечината заблестяха нови фарове, невидимата кола можеше да спре, за да им даде помощ. И, разбира се, хората щяха веднага да разберат, че момчетата не са никакви шофьори и колата е крадена. Те само угасиха мотора и потънаха в тъмната гора. Евгени вървеше напред, те дочуваха в мрака неговите бързи, уверени стъпки. Все още изплашен, Въс се удари силно в дънера на някакво дърво, но тоя път нито изруга, нито се оплака. Те направиха в гората неголям кръг и отново излязоха на шосето, близо до околоръстната линия. Към мястото на катастрофата червенееха неподвижни стоп-светлините на някаква кола.

Именно тук Въс изяде плесника. Ударът на Евгени беше тежък, момчето залитна.

— Ти си мухльо! — каза мрачно Евгени. — Тебе за нищо те не бива!...

С това разговорът бе изчерпан, Въс вече никога не получи кормило.

Сега те се движеха бавно по крайречния булевард. От двете страни на канала вече светеха лампите, но светлината им се губеше в гъстите клони на дърветата. И все пак не беше съвсем тъмно. Долу в канала течеше бърза мътна вода, ясно се дочуваше плисъкът на вълните, които се удряха в мокрия каменен бряг. Нямаше хора по пейките, рядко срещаха тъмната фигура на някой минавач. Те прекосиха алеята и тръгнаха по широката пътека край живия плет, който растеше до самия бряг на канала. Тук беше по-тъмно и по-ясно се чуваше плисъкът на водата. Когато приближиха мястото, на една от

най-сенчестите пейки те едва съзряха фигури на мъж и жена. Това не беше хубаво, дотам имаше не повече от стотина метра. Въс забави стъпките си.

— Да седнем! — предложи той.

Пейката беше влажна като всичко наоколо — като пътеката, като пожълтелите листа на дърветата, като електрическите стълбове. Те мълчаливо седнаха. От тяхната пейка до другата имаше не повече от пет крачки. Момчетата виждаха добре фигурите, но лицата им бяха в сянка. Мъжът беше доста едър, раменете му изглеждаха масивни и тежки. Той бе постлал полата на шлифера си и малката жена се бе свила върху него така, че в здрача личаха само контурите на слабите рамене и косата. Въс пхна дебелиите си влажни устни в ухото на момчето.

— Като поседим малко — те ще се махнат — прошепна той тихо. Момчето не отговори веднага.

— А ако седнат там? — попита то загрижено.

— Няма да седнат...

— А може да седнат!... Точно там няма никаква лампа!...

Това беше вярно, миналата вечер те нарочно я бяха счупили с точен удар от ластик. Въс замълча. Докато се колебаеха какво трябва да сторят, онзи отсреща им подвижна:

— Ей, малките, хайде — чупка!...

Гласът му беше груб и неприятен. Момчетата веднага станаха и тръгнаха мълчаливо надолу по пътеката. Като отминаха десетина крачки, Въс се обърна и подвижна високо и злобно:

— Овен такъв!...

В напрежението на фигурата му личеше, че е готов светкавично да побегне. Но оттатък не дойде никакъв отговор. Двете момчета отново тръгнаха под клоните на дърветата, по които долитаха черни и блуждаещи като прилепи закъснели птици. Някаква котка изскочи от тъмното речно корито и спря за миг под жълтото петно на лампата. Тя погледна към тях и момчетата видяха ясно — от устата ѝ висеше като парцал голям, мъртъв плъх. Те се стъписаха за миг отвратени. Котката отново побягна и се загуби в храстите. Не беше хубав знак това, а на всичко отгоре им пресече и пътя!

— А ако го изяде, ще се отрови — измърмори Въс отмъстително и остави момчето да прекоси първо неприятната линия.

Скоро те седяха на своята пейка под сянката на голямото дърво. Вчера тук имаше две пейки, но вечерта Евгени и ВЪс бяха преместили втората надолу по реката. От мястото си те виждаха тъмната площадка пред къщичката и част от булеварда — вляво и дясно. Но самата къщичка беше подземна — над земята стърчеше само черният циментов покрив с двете къси лулички на отдушниците. От тяхната страна бе тъкмо мъжкото отделение. Надолу се слизаше по изтрити, хлъзгави стъпала и се влизаше без никакво преддверие направо в помещението — влажно и зле осветено от една-единствена електрическа крушка. Макар да бе скрита в телена клетка, те можеха да я счупят, но след кратко размисляне я оставиха. Там не биваше да бъде съвсем тъмно.

— Евгени пак се забави — обади се недоволно ВЪс.

Това не беше вярно — Евгени никога не закъсняваше. Навярно самите те бяха дошли по-рано и това не беше хубаво. Не един път Евгени им беше внушавал, че при такива работи трябва да се борави с абсолютна точност даже когато на пръв поглед тя изглежда безсмислена. Момчето погледна часовника си, но не видя нищо в тъмното. Тъкмо се готвеше да отиде някъде на светло, и Евгени пристигна.

Той пристигна, както винаги, мълчалив и спокоен и седна до тях, без да поздрави. От него идваше леката миризма на тютюн и на още нещо, което момчето долавяше, без да може да определи — нещо чуждо и мъжко, което неуловимо излъчваше и баща му. Евгени веднага извади цигарите си и когато щракна със запалката, момчето се взря остро в лицето му. При светлината на пламъка то изглеждаше по-възрастно, малко нещо намръщено, но спокойно. С масивните си бузи, с тежкия прав нос, с жестоките светли очи то винаги бе плашило двете момчета, но в същото време им бе внушавало чувството на сила, сигурност и покорство. Не беше тоя човек от същото тесто като тях, имаше в него нещо желязно и — странно! — защо именно тях бе избрал за дружбата си? Момчето неведнъж бе мислило за това, то сега усещаше само вълните на спокойствието, които се разливаха от сърцето към нервните пръсти. То чувствуваше и как ВЪс до него губи себе си — своята малка зла воля, своята сърдита душа. Може би точно така трябваше да бъде, за да свърши всичко благополучно.

Евгени мълчеше и пушеше. В коравия тъмен шлифер той им изглеждаше винаги малко нещо брониран и неподвижен до кръста. А сега седеше по-изправен от всеки друг път заради предмета, който държеше в десния си джоб. Той го държеше именно там, момчето чувствуваше. Огънчето на цигарата светлееше равномерно, димът се стелеше уютно около тях. Той мислеше. Но какво можеше да мисли, когато всичко беше решено? Никога досега Евгени не беше се отказвал от туй, което бе решил.

Най-после той заговори тихо, като гледаше право пред себе си:

— Да се разберем за последен път... Ако някой не е готов, може веднага да се откаже...

Момчето притаи дъх — с чувство на неясна паника и сладка свобода. Никога досега той не бе говорил така с тях, никога не бе търсил съгласието им.

— Разбира се, че сме готови! — каза Въс нервно.

— Ти за себе си отговаряй! — каза сухо Евгени. — Вили!

— Какво? — трепна момчето.

— Нали баща ти още нищо не знае?

— Не, не знае...

— За два-три дни мога да намеря парите — каза Евгени. — Тъй че не е там въпросът...

— Как ще ги намериш? — попита тихо момчето.

— Знам как... Ще свия фаровете на професора...

— Няма да стигнат — каза момчето колебливо.

— Не се безпокой — има още една работа... Тъй че не е там въпросът...

Момчето мълчеше. Какво означаваше тоя мек, непознат глас? Дали Евгени сам не се бе разколебал и сега търсеше неговата помощ, за да спаси гордостта си? И още преди да размисли добре, той спонтанно отвърна:

— А може би тъй да е по-добре...

Евгени скочи така рязко от мястото си, че момчето едва не загуби дъх. Изглеждаше разярен до крайност, гласът му трепереше.

— Подлец! — кресна той глухо. — Мръсен страхливец!... Да се махаш оттук!...

Въс, който гледаше към площадката, го дръпна за ръкава.

— Евгени! — възкликна той уплашено.

— Чуваш ли?... Веднага се махай...

— Евгени! — обади се отново ВЪс.

Едва сега Евгени разбра и се огледа. Някакъв човек идваше към къщичката. Изглеждаше много възрастен, походката му бе неуверена, крачките — къси. Евгени седна на мястото си. Старият човек започна да слиза бавно по стълбите, като се придържаше така внимателно в стената, сякаш стъпалата бяха направени от гладки парчета лед. Когато изчезна в тъмния отвор, Евгени се обърна към момчето и каза с променен, спокоен глас:

— А ти ще се махаш!...

— Няма да се махна! — каза момчето отчаяно. — Ти си обещал!...

— Аз съм обещал, а ти си ме излъгал!...

— Нищо не съм те излъгал!...

— Ти си ме излъгал!... Защо се отказаш?

— Не съм се отказвал!... Мислех, че ти искаш тъй!...

Едва сега Евгени се обърна и го погледна внимателно.

— Искал съм! — каза той сопнато, но това не беше същият безпощаден глас. — Аз те изпитвах...

— А аз не разбрах... Мислех, че ти тъй искаш...

— Как ще искам такова нещо?... Аз да не съм ти? — каза грубо Евгени.

И като помисли малко, добави мрачно:

— Иди си!...

Момчето стана внезапно и се запъти към тротоара. Нищо не бе останало от чувството за свобода, изчезнал бе дори споменът му. Беше безкрайно обидено в тоя миг, всичко му беше съвсем безразлично. Като премина тъмната площадка и стъпи на плочника, то спря. Чувството на самота и отхвърленост беше толкова силно, че сякаш бе препънало стъпките му. Никъде няма да ходи, ще стои тук, каквото и те да направят! Ще стои тук, та ако ще да развали и тяхната работа!

Старецът отново се появи от тъмния отвор, сякаш излизаше от гроб. Лицето му беше мършава и болезнено като на човек, който тежко е боледувал. Но не изглеждаше беден, балтонът му бе ушит от скъп плат, вълненото шалче около слабия врат бе ново и хубаво. Ами ако беше той!... Не, такъв не биваше да бъде!... А може би точно такъв

трябваше да бъде, чуваш ли ти, малка бедна душа — ожесточавай се... Все едно, сега е все едно...

Момчето видя ясно как ВЪс стана от мястото си и приближи към него. Старецът се бе отдалечил, изчезваше в мрака на булеварда със своите безпомощни стъпки.

— Ела — каза ВЪс недружелюбно.

— Ти ли ме викаш?

— Не, Евгени...

Двамата приближиха отново до пейката. Евгени все още пушеше и гледаше към земята.

— Ще останеш — каза той сухо. — Но ВЪс ще слезе с мен... Ти ще ни пазиш отвън...

— Добре — каза момчето глухо.

И тоя удар беше все пак истински удар. Никога досега Евгени не беше слагал ВЪс над него. Те тримата бяха над всички, но Евгени разбираше много добре откъде идва мисълта. Евгени много добре знаеше кой е измислил девиза, на който всички се подчиняваха.

В тоя момент някакъв човек се запъти към тъмната площадка. Те го бяха видели още когато минаваше под лампата с тромавата си походка. Беше грамаден човек, стегнат в много тясно опърпано пардесю, което едва се закопчаваше отпред. Носеше синьо таке, опънато по главата му, под такето едва забелязаха жалко, посиняло лице, набито с нездраво месо. На площадката човекът спря и се сви, сякаш беше получил внезапна стомашна колика, после бързо заслиза по стълбите. Момчетата се спогледаха.

— Не! — каза Евгени късо.

II

Този, когото избрах, се зададе от южната част на булеварда. Часът бе девет без двацет, на спирката тъкмо бе спрял червеният рейсов автобус. Дизеловият му мотор вече отбучаваше в далечината, когато те съзряха светъл балтон и жълти кожени ръкавици. Когато мина под лампата, те видяха за миг и лицето му — хубаво мъжко лице, но някак потъмняло и разстроено. Човекът бързаше. На площадката той се поколеба за миг, после свърна към стълбите. Десният джоб на балтона му беше издут от нещо, което не успяха да видят.

Момчетата отново се спогледаха. Колкото и да бе тъмно, те сякаш само с очите си се разбраха.

— Хайде! — каза Евгени.

За миг момчето изпита чувство на остро прилошаване, сякаш някой го бе ударил с юмрук в стомаха. Когато стана от пейката, устата му бяха пълни със солена слюнка, коленете му леко трепереха. И нищо в съзнанието — нито мисъл, ни чувство, — само безкрайна празнота, извън човешкото време. Едва на тротоара момчето се посъвзе и бързо се огледа — най-напред на север, към моста, след това на юг. Никъде наблизо нямаше хора, само в далечината все още светеха зелените габаритни светлини на автобуса. Момчето даде знак. Сякаш в отговор над моста засвяткаха сини мълнии, сини електрически капки се разтопиха в мрака. Там някъде минаваше трамвай.

Евгени кимна и заслиза бързо по стълбите. Нищо не можеше да се разбере от вкамененото му лице. На третото стъпало ВЪС се подхлъзна и едва се задържа на краката си. Евгени само стисна зъби и го пропусти пред себе си. Когато слязоха долу, човекът стоеше прав срещу стената, по която течеше вода. ВЪС застана до него, но ръцете му трепереха, напразно се мъчеше да откопчае долните две копчета на шинела си. Евгени стоеше все още зад гърба му и гледаше втрещено широкия гръб с меко отпуснатите рамене на реглана. Балтонът и шапката бяха светлосиви, над яката се подаваше ръбът на жълто вълнено шалче. Без да мисли повече, Евгени извади от десния джоб на

сакото си водопроводната тръба и с все сила замахна. Ударът попадна точно там, където трябваше — в гънката на меката шапка.

Човекът подгъна крака и падна възник на мръсния под. Изненадващ звук на счупено стъкло изпълни тясното помещение. След това отново стана тихо, само водата шуртеше и обливаше гладката стена. На тавана безучастно, затворена в телената клетка, светеше жълтата електрическа лампа. Като се наведе над падналия, Евгени усети внезапно острата миризма на коняк — ето какво бе носил той в джоба си. Момчето започна да пребърква джобовете, без да сваля поглед от лицето му. То не приличаше на мъртво, макар да изглеждаше съвсем безжизнено и неподвижно. Като разгърна балтона, Евгени видя букет от жълти цветя — поомачкани, но все още свежи. Те не бяха втъкнати в джоба, мъжът просто ги бе придържал внимателно с лакът до тялото си. Евгени разкопча и сакото, след това бързо пребърка и вътрешните джобове. В единия имаше портфейл, в другия паспорт, но портфейлът му се стори доста тънък и като че ли празен. Трябваше да провери и в задния джоб на панталона, но човекът го беше затиснал. Едва сега Евгени потърси с поглед ВЪС. Той стоеше с изцъклени очи над главата му, дребното му лице приличаше на увехнал лимон.

— Помогни! — изсъска Евгени.

Но ВЪС сякаш не го чу. Евгени с мъка повдигна тежкото тяло и пхна ръка в задния джоб. Точно в тоя миг мъжът отвори очи и го погледна право в лицето.

Евгени рязко се изправи.

— Бягай! — извика той хрипкаво.

Но ВЪС не помръдна. Евгени го блъсна с юмрук в гърдите, но едва когато побягна сам, ВЪС се затече след него. Зад гърба им човекът се повдигна на лактите си, задавен вик се откъсна от гърлото му. Двамата като шибнати изскочиха навън.

Не биваше да тичат. Това те знаеха предварително — трябваше със спокойна, равномерна стъпка да се отдалечат от мястото. Без да вижда нищо около себе си, ВЪС прекоси платното и излезе на насрещния тротоар. Той трябваше да тръгне на юг, към стадиона, и да свърне по първата улица вдясно. Пътят на Евгени беше точно обратен — на север, по посоката, откъдето двете момчета бяха дошли. Едва като измина десетина крачки, той разбра, че все още държи в ръцете си водопроводната тръба. Мостът, от който трябваше да я хвърли право в

реката, беше още далече, а желязото, макар и да бе обвито във вълнен плат, пареше ръцете му като нагорещено. Без да спира, той го запрати в храстите и ускори стъпките си.

В този момент по стълбите се изкачи, залитайки, мъжът със светлото палто. Кръвта бе вече потекла по лицето му и изпълнила дясното око. Той разпери ужасен калните си ръце и с все сила извика:

— Помощ!... Помощ!...

На момчетата се стори, че викът прокълнтя така силно, сякаш някой търкаляше огромна бъчва по гранитните павета на булеварда.

— Дръжте ги!...

Евгени и Въс хукнаха да бягат. Вили се обърна и видя страшната фигура, която махаше с ръце и все още нещо неразбрано крещеше. Само една мисъл имаше в тоя миг в главата му — не бива да тича. Но като се обърна, той видя недалече пред себе си тънката, суха фигура на Въс, която с все сила се носеше по булеварда. Краката му сякаш се огъваха, пискюлчето на скиорската шапка смешно подскачаше на главата му. Все още не се виждаше никакъв човек, само в далечината светеше слабо на къси светлини единичен фар. Миг след това фарът блесна ослепително и литна напред. Въс наближи пресечката, забави за миг тичането и изчезна зад ъгъла. След малко момчето видя как един мотоциклет зави бързо по същата улица.

Но нямаше време да мисли за това — някой тичаше зад гърба му. Момчето издържа само още няколко секунди, но когато стъпките зазвучаха съвсем близо, то отчаяно се хвърли напред.

— Дръжте го! — извика някой страшно зад гърба му.

Момчето тичаше. Не знаеше къде отива, докъде ще стигне. То тичаше като сляпо напред, сподиряно от страшните стъпки. Вече за нищо не мислеше, нищо не чакаше, само разбираше, че трябва да тича — колкото се може по-бързо, колкото се може по-далече. Стъпките зад гърба му внезапно изчезнаха, но отново долетя до него кълтящият глас:

— Дръжте го!...

Две тъмни сенки изникнаха внезапно от здрачината на алеята. Момчето се блъсна в тях, загуби равновесие и падна. Две силни ръце го грабнаха и вдигнаха във въздуха и когато отново усети земя под краката си, той видя срещу себе си окървавено лице и две очи, впити безпощадно в неговите:

— Този е!...

— Не съм аз! — изкрещя отчаяно момчето.

Силен плесник го повали на плочите, но след миг ръцете отново се вдигнаха. Сега кървавото лице бе съвсем близо до неговото, момчето усещаше ужасено горещия му дъх.

— Двама бяха!...

Някаква невидима жена крещеше възмутено зад гърба му:

— Как не ви е срам!... Мъже!... Дете да биете!...

— Стой настрана, другарко! — каза грубо някой.

— Засрамете се! — крещеше жената. — И сте пияни на всичко отгоре!...

Внезапно тя млъкна. Най-напред бе видяла мокрия изкалян гръб, след това ръцете. Но когато човекът се обърна и видя зацапаното с кръв лице, тя само отвори устни и безшумно отстъпи назад. Момченцето с шлифера внезапно се отскубна, но го сграбчиха за косата и жената, уплашена, побърза да се махне.

Почти по същото време мотоциклетистът залови Въс. Беше нисичък, плещест монтьор, по-нисък от момчето дори, в мръсен комбинезон и черни кожени ръкавици. За да се изравни с него, той отне от газта и приближи до тротоара. На малки обороти моторът работеше зле, кашлиците на ауспуха давеха думите му: „Стой!... Стой, мръсник!...“. Но момчето продължаваше да тича като сляпо напред, без да се сети да се отбие в някой от дворовете. В тоя момент от някаква сграда излезе пълничък човек с бинтован крак, обут в плъстена домашна пантофа, и спря нерешително. Въс можеше да го отмине, но се уплаши и реши да прекоси улицата. Мотоциклетистът го настигна точно по средата на платното и едновременно с удара на предното колело силно натисна спирачката. Въс падна по очи, моторът угасна. Когато човекът с бинтования крак приближи до тях все тъй плахо и нерешително, той видя един слисан млад човек, който се мъчеше да закрепил неподвижен мотоциклета си, и някакво момче, което пишцеше и отчаяно риташе с крака на паважа.

Последен заловиха Евгени. Мъжът и момчето на пейката чуха крясъците, мъжът стана и като се заслони в сянката на електрическия кантон, спокойно дочака момчето. Евгени го забеляза в последния момент, успя да се отскубне от яката ръка, която го залови за ревера, и отново побягна по булеварда. Гоненицата продължи още двайсетина

крачки. Мъжът излезе малко по-бърз и като застигна момчето, успя да го препъне с крак. Евгени залитна силно и се просна на плочите. Като стана, от носа му шуртеше кръв, но видът му бе така яростен, че мъжът за миг се стъписа. Точно този миг използва Евгени, за да се нахвърли бясно с юмруци върху преследвача си. Но надмощието му трая само мигове. Край на разправията сложи един милиционер, който притича разтревожен на местопроизшествието.

След малко той отведе момчетата в участъка.

III

Всичко беше на мястото си — и хората, и приборите, — само столът на Вили беше празен. Семейството обядваше. В този дом винаги обядваха мълчаливо, но сега не се дочуваше дори лекото звънтене на чиниите. Не пророни нито дума и бърборещата черна жена, която шетаеше между хола и кухнята. В хола тя мрачно мълчеше, в кухнята изтриваше с длан насълзените си очи. Сухата ѝ мъжка уста с корави изрусени мустаци беше ядовито стисната. „Така е — мислеше тя, — като оставят детето само вкъщи. Нима пари не им стигат, та трябва да ходят и двамата на работа?“

Но в хола жената отново се смиляваше. Тя работеше тук от години, беше свикнала с хората и ги жалеше повече от себе си. И все пак днес не знаеше кого повече да жали. Може би майката, която едва се докосваше до яденето. Може би бащата, който сякаш изведнъж се бе състарил и увехнал. И въпреки всичко се държеше — мислеше тя — този голям, спокоен, уверен в себе си човек. Откакто се бе прибрал у дома, нито веднъж не бе повишил глас, не бе направил никаква забележка. И изобщо той никога не повишаваше глас, но неговият спокоен, хладен поглед понякога тежеше повече и от най-тежката дума. Когато влизаше вкъщи, в стаите наставаше тишина, момчето веднага оставяше своята цигулка. Жената харесваше това. Тя не харесваше родители, които се лигавят с децата си и ги засипват с целувки. Бащата си е баща и ако нямат другите малко страх от него, всичко може да отиде по дяволите. Така мислеше тя досега и беше сигурна, че е права.

На масата само Сашка обядваше, както винаги, с апетит. Срамуваше се от това и все пак ядеше. На всичко отгоре сутринта бе отишла в университета, без да закуси. Не посмя да поиска пари от баща си, а от майка си тя никога не искаше. Тъй си и стоя цялата сутрин гладна — заради Вили, разбира се, за кого друг.

Тя не го жалеше. Искеше ѝ се от все сърце да го обича и жали в този ден, а не можеше. Плашеше се от своето лошо сърце, но усещаше

вместо скръб неясно, горчиво удовлетворение. Него те обичаха повече — тя усещаше с цялата си душа това. На пръв поглед като че ли с нещо особено не го показваха, но тя го знаеше. За Олга, разбира се, това беше естествено, но защо и той? Олга не ѝ беше истинска майка и Вили не ѝ беше съвсем истински брат. Тя имаше тук само баща, той имаше и майка. Имаше обичта им, имаше всичко. Тогава защо го направи? Ето сега и да са слепи, те пак нещичко ще разберат...

Преди години Вили често боледуваше. Тя стоеше с часове до леглото и държеше горещата му ръка. Тогава тя силно го обичаше. И момчето я обичаше. Те двамата развалиха всичко. Те събраха около леглото трима лекари, ходеха из стаите с уплашени очи, през час праснаха до аптеката старата прислужница. Но когато самата тя се разболя, майката извика само кварталния лекар и с това всичко свърши. Така започнаха работите, които ги разделиха, и за всичко беше виновен той.

Сашка чувствуваше, че баща ѝ сега я наблюдава — с някакво скрито безпокойство, но в същото време студено и изпитателно. Като че ли друг път не беше я гледал точно така. Той рядко я забелязваше, разговаряше с нея разсеяно, не изслушваше докрай това, за което я беше запитал. Докато учеше в гимназията, никога не знаеше точно в кой клас е тя. Когато подписваше за срока ученическата ѝ книжка, той преглеждаше мимоходом бележките и на едрото му лице не се показваше никакъв знак на бащинско задоволство. Много рядко ѝ се усмихваше. Само веднъж я бе погалил по гладката тъмноруса коса — в деня на абитуриентския бал. Какъв чуден ден беше тоя — и за милувката, и за всичко. Тя имаше най-хубавата рокля в целия клас, ушита при шивачката на Олга. И най-скъпата — поне това беше съвсем сигурно. Той не жалеше парите си за нея, даваше ѝ много повече, отколкото на Вили. Да, наистина много повече. Тогава защо не я обичаше? Защо днес я гледаше така скрито и неспокойно?

Телефонът иззвъня. Тя забеляза как всички на масата трепнаха. Черната жена, която излизаше с чиниите, спря на прага. Баща ѝ мълчаливо погледна Олга. Без да каже нито дума, тя стана и се запъти към бюрото. Отзад фигурата ѝ бе като на момиче, стройните ѝ крака стъпваха гъвкаво по килима. Сашка знаеше много добре, че няма никога да стане хубава като майка си. Никога няма да бъде толкова елегантна, никога няма да носи такива нежни прически.

Олга вдигна телефона.

— Кой го търси? — запита ти.

Оттатък нещо ѝ отвърнаха. Тя затвори с длан слушалката и каза тихо:

— Генералът...

Бащата въздъхна и стана от мястото си. Наистина беше генералът — той го позна още от първите думи.

— Много неприятно, Георги — говореше генералът. — Няма никакво недоразумение — и твоят син е вътре... Тримата са направили пълни самопризнания...

Бащата сухо преглътна.

— За съжаление, точно така е — продължи генералът. — На всичко отгоре са били цяла банда...

— Какво значи това? — попита бащата сухо.

— Ами какво — имали са организация хората... — Той се засмя. — Пак късмет, че не са утрепали човека... Както разбрах, днес е излязъл от болницата...

— А мога ли да го видя?

— Кого? Човека?

— Не, Вили, момчето ми...

— Вили! — изсумтя генералът. — Слушай, Георги, докато ги кръщавате с такива имена, такива безобразия ще правят...

— Кръстил съм го на името на Владимир Илич — каза бащата малко троснато.

— Е, тогава жалко за името... Ще отидеш днес към пет часа при следователя Донев. Аз съм го предупредил, той ще те чака...

— Благодаря ти, Никифоре! — каза бащата сдържано, като наблегна на името. — И прощавай за безпокойството...

Той направи жест да затвори телефона, но оттатък гласът отново забръмча:

— Слушай, слушай...

Бащата се намръщи и залепи отново слушалката до ухото си.

— Слушай, пък не си слагай излишни кахъри на главата — говореше генералът с изменен глас. — В края на краищата все ще направим нещичко... Няма да оставим момчето да пропадне я...

— Благодаря! — каза бащата тоя път съвсем искрено.

Той остави слушалката и се изправи до бюрото, целият вдаден в мислите си. Беше забравил всички в този миг, не усещаше с какво нетърпение чакат думите му.

— И какво?... Ще го пуснат ли? — попита прислужницата от прага.

— Ще го пуснат! — каза той тихо.

— Ох, да даде Бог — измърмори жената зарадвано и излезе от стаята.

Бащата мина през хола и седна във фотьойла край телевизора. Видът му беше така смазан, че сърцето на момичето потрепери от жалост.

— Наистина е участвувал — каза той глухо. — Сам всичко си е признал...

Олга силно пребледня, очите ѝ се напълниха със сълзи.

— Ще ти позволят ли да го видиш?

— Да, днес към пет часа...

Олга стана внезапно от стола и почти се завтече към спалнята. Но момичето едва я забеляза, то не сваляше поглед от баща си. Никога не го беше виждала толкова слаб, убит и нещастен. Никога не го беше виждала толкова безпомощен. И може би никога не го беше виждала толкова справедливо наказан. Седеше наведен, синьото сако се бе сгънало непривично над късия му врат. Изглеждаше съвсем далеч оттук, от хората, от целия дом — сам със себе си и своето нещастие. Внезапно бащата повдигна глава и я погледна остро.

— Какво имаш на лицето си? — попита той сърдито.

Тя трепна от изненада и пипна уплашено лицето си.

— Н-не знам! — заекна тя. — Нищо!...

— Как — нищо!... Ти си се пудрила!...

Това беше вярно, тя наистина се пудреше. Но пудрата беше съвсем фина, с естествен цвят на загоряла от слънцето кожа.

— Тебе те питам! — каза бащата троснато.

Никога не беше ѝ говорил с такъв тон.

— Аз... аз имам лоша кожа! — каза тя плахо.

— Каква кожа?... Че да не си дама?... Ти си момиче!...

„Да имаш да взимаш!“ — помисли тя враждебно, като гледаше към пода, сякаш той можеше да надникне през очите в мислите ѝ.

— Откъде имаш тая пудра?... От Олга ли я взе?

От Олга ще вземе пудра — как пък не!...

— Купих си я! — каза тя обидено.

— Виж за какво си харчела парите госпожицата! — каза той намръщено. — Веднага върви да се измиеш...

И понеже Сашка не помръдна от мястото си, добави ядосано:

— Чуваш ли?

Тя стана и покорно се запъти към кухнята. Прислужницата миеше чиниите в емайлирания умивалник, чешкият порцелан звънтеше приятно в опитните ѝ ръце. Тя не погледна, но знаеше кой е влязъл. Единствено с момичето в тоя дом прислужницата разговаряше като с равен.

— Ще го пуснат, как няма да го пуснат! — замърмори тя. — Какви ли не айдуци ходят свободно по улиците — те дете хванали!... Как не ги е срам...

Сашка стоеше зад гърба ѝ, нищо не казваше. Жената се обърна:

— Ти какво?

— Искам да се умия...

— В банята чешма няма ли? — каза жената троснато.

Наистина имаше, но там кранът с топлата вода беше развален. Сашка отново нищо не каза, само се оплези зад гърба ѝ и мина оттатък. Изми се грижливо, избърса се с бялата като сняг хавлиена кърпа и се погледна в огледалото. Кожата ѝ наистина беше прозрачна и пореста, но сега и това не можеше да развали настроението ѝ. Ей че глупав и смешен баща!... Нима чак сега забеляза, че тя от цяла година се пудри?... Много глупав баща, много смешен!...

IV

Стълбата към втория етаж на участъка беше стръмна, тясна и водеше направо към входната врата. Досега той не беше виждал никъде из града толкова стара къща с толкова гнили дъсчени стълби. Докато вървеше нагоре, те се огъваха под краката му и издаваха някакъв плътен глух звук, сякаш въздишаха като живи. Входната врата бе в красив, старинен стъклопис, месинговата дръжка бе скулптирана с малка лъвска глава. От дясната страна се виждаше потъмнял от годините звънец, на който, по всичко изглежда, не се звънеше. Той се поколеба за миг и влезе.

Дъхът на мухъл, който бе доловил още от стълбите, тук бе примесен с острата амонячна миризма на клозет. И коридорът пред очите му — дълъг и пуст — със също такъв изгнил дъсчен под. От лявата страна бяха прозорците, които гледаха към двора, от дясната вратите към стаите — всичките в тоя странен, чужд стъклопис, какъвто той бе виждал преди години в Шьонбрюн. Кой чудак беше построил това здание и каква приумица го бе накарала да сложи на тия евтини дъсчени врати тая скъпа стъклария? Нямаше време да мисли за това. Той вървеше бавно по коридора, като се взираше внимателно в табелките. Едва на третата врата прочете — Донев. Значи, тука?... А какво би било, ако момчето е вътре? Като събра дъха си, бащата почука и влезе.

Някакво дълго, улисано лице се обърна към него:

— Другарят Тенев ли?

— Да, аз съм...

— Почакайте малко вън...

Мъжът отново се върна в коридора. Точно на тая врата едно от старите стъкла бе счупено и на негово място бе сложено ново — нематирано. Едва сега той погледна неволно през него и видя част от стаята. Някакъв нечист човек седеше на жълт дървен стол и мърдаше нямамо устни. Изглеждаше небръснат от седмица, лъскав от кожната мазнина, на главата му стърчеше като рог кичур сплъстена коса.

Целият му вид, покорен и угоднически, подсказваше за човек, който е прекратил напълно съпротивата и сега се е оставил да изцедят от него всичко, което си поискат.

Бащата бързо отмести поглед и се обърна към прозореца. Долу край дворната чешма двама милиционери по налъми се смееха гърлено и плискаха с вода, сякаш беше горещо лято. „Нима това зад стъклото може да бъде за някого ежедневие?“ — помисли той потресен. За миг неговото собствено нещастие като че ли избледня пред очите му. Неговият собствен вид като че ли го укоряваше мълчаливо. Бузите му бяха гладко обръснати и охранени, сивото пардесю не можеше да прикрие съвсем противното напълняване, което през последните години бе започнало да издува костюмите му. А може би това беше само началото на нещо по-лошо? Каквото и да бе направил небръснатият човек зад стъклото, в тоя миг той се чувствуваше виновен пред него и гузен пред себе си. Долу милиционерите бяха привършили момчешката игра и като потракваха с налъмите, бързо се прибраха в спалното помещение.

Външната врата се отвори, в коридора влязоха някакъв пиян човек и милиционерът, който го водеше. Двамата прекосиха целия коридор и влязоха във вратата, с която той завършваше. Чу се щракане на ключове, брави и резета, след това отново настана тишина. Нямаше никакво съмнение — точно там бе арестът.

Повикаха го едва след десетина минути. Млад човек в спортно сако изведе арестувания, погледна го кратко и каза:

— Може да влезете.

Гласът му бе недружелюбен, сякаш говореше на някого от клиентите си. Бащата се намръщи и бутна отворената врата. Само един свободен стол имаше в стаята — тоя, на който бе седял човекът с мръсното лице. Зад стола до стената бяха натрупани небрежно купчина вещи — ризи в целофанови пликове, обувки, парче дамски плат, транзистор. Бащата се поколеба.

— Седнете, седнете! — каза уморено следователят. — И прощавайте, че ви забавих.

Бащата се отпусна на стола. Мъжът срещу него бе съвсем млад, в окъсял и лъснат от употреба кафяв костюм. Малко бледото му лице бе небръснато, погледът — все още разсеян. Бащата едва сдържаше раздражението си.

— Исках най-напред да ви запитам — започна той глухо, — къде държите момчетата?...

— В ареста — отвърна следователят.

— И смятате това за възпитателно?... Да ги държите там, при пияниците и крадците?...

Едва сега следователят сякаш се разбуди и го погледна внимателно. Не изглеждаше ни най-малко изненадан от въпроса, нито пък обезпокоен. Само нещо като усмивка се мярна за миг в погледа му.

— Извинете — каза той спокойно, — но не ви ли е неудобно точно вие да говорите за възпитание?

— Все пак моля да ми отговорите на въпроса! — каза бащата раздразнено.

Следователят се облегна на стола си.

— Другарю Тенев, за съжаление, нямаме два ареста — каза той сухо. — И освен това те са в отделно помещение...

— Да, благодаря ви... Това исках да чуя...

Той разкопча неволно пардесюто, после нервно го закопча. Следователят все така спокойно го наблюдаваше.

— Момчетата и без друго знаят много повече, отколкото вие си мислите — каза той. — И ако сега са тук, то е, защото навреме не сте могли да си го представите...

Бащата го погледна втренчено. Тоя млад човек наистина умееше да отговаря. И умееше да бъде възпитан. Раздразнението му изведнъж се пречупи и спадна.

— Вие, изглежда, сте прав — каза той уморено. — Но ако бяхте баща — надали щяхте да се различавате от мене...

— Непременно щях да се различавам — каза следователят, като се усмихна слабо. — И не защото съм по-умен... А чисто и просто, защото от това място се вижда много по-добре...

— Страхувам се от това място да не виждате само лошото...

— Не, напротив! — отвърна оживено младият човек.

Бащата не отвърна. Не му беше ясен смисълът на последните думи, не можеше да открие нищо зад тях. Докато мълчеше, той чувствуваше как следователят го разглежда — доста откровено и безцеремонно.

— Да ви кажа право — никак не приличате на човек, който може да се държи грубо с детето си — заговори той отново. — Предполагам

— много рядко сте го пошляпвали...

Бащата го погледна уплашено.

— Никак! — възкликна той. — Съвсем никак!

— Никак! — повтори замислено младият човек. — Но вие, предполагам, си представяте разликата между физическа грубост и душевна грубост...

— Не ви разбирам...

— Добре, да не говорим за най-обикновените караници и заплахи... Но високомерието например!... Представете си го например у вашия шеф, ако имате такъв над главата си... Това не е ли грубост?...

— Да, разбира се — кимна бащата.

— Празната подозрителност... пренебрежението... Или пък самочувствието, че всички хора са недостойни в сравнение с тебе... Извинете, аз не ви поучавам, нито пък ви разпитвам...

Бащата замълча. Наистина не го поучаваше, но го разпитваше — това беше повече от ясно.

— Ще ви отговоря с две думи! — каза той. — Не съм бил груб с детето!... Тия неща, за които споменавате, ми са чужди... Или поне аз си въобразявам така... Но детето наистина обичах и бях грижлив към него...

— И сте му го показвали?

— Това — не!... За мен да се разглезват деца е безкрайно опасно, отколкото да се държиш към тях малко строго...

— Или студено?

— Мисля, че правилно се изразих...

— Понякога хора, които правилно се изразяват, много неправилно се преценяват — каза следователят замислено.

— Вие сте на грешен път — каза той малко нетърпеливо.

— Не, не съм на грешен път, другарю Тенев — отвърна спокойно следователят. — Знаете ли кое е подтикнало вашия син към престъплението?... Страхът!... Момчето се е страхувало от вас!...

Бащата усети как потрепера — такава вътрешна убеденост имаше в тоя чужд глас, толкова спокоен и толкова безмилостен.

— Не вярвам! — каза той глухо. — Никога с нищо не съм го плашил...

— Вие мислите така!... А фактът си е факт!... Вие сам трябва да разберете с какво сте го плашили... Добре, не с грубост... Може би с

прекалени принципи? С прекалени изисквания? С прекалена представа за добродетели?... Или пък с прекалеността на вашия собствен авторитет пред неговите очи... Но разберете, че момчето се е плашило от вас...

— Ако е вярно — то е отвратително — каза бащата. — В живота си най-много съм мразил това — да плаша и заплашвам хората!... За мен то е пълно отрицание на нашите принципи!...

— Да — каза мрачно следователят. — А ето резултатите!...

Бащата замълча. Следователят облегна изтърканите си лакти на бюрото.

— Аз ще ви кажа фактите, другарю Тенев — каза той. — Пък вие сам преценете. Спомняте ли си да сте давали преди двайсетина дни някакви пари на момчето? Да си плати уроците по цигулка?...

— Да, разбира се...

— Колко бяха парите?

— Четиристотин лева...

— Множко — каза следователят. — Но парите наистина са били толкова. И знаете ли какво е станало? Той не е отнесъл парите на професора, той ги е похарчил. Разбира се, не сам, със своите приятели. Те са мислили, че могат след това да ги набавят, но не са успели... През последните две седмици момчето даже не е ходило при професора... То просто е взимало цигулката и е отивало при някой от своите приятели... Там те мислили, кроили и ето какво измислили... А защо вашият син не е дошъл при вас? Защо не ви е признал всичко, защо е мълчал? Съвсем ясно е, че той се е страхувал от вас...

Следователят млъкна и почна да бърка по джобовите си. Кутията с цигари, която извади, се оказа празна и той с досада я блъсна към края на бюрото. Бащата стана от мястото си и му поднесе своята. Младият човек взе една цигара, малко посърнала усмивка се появи на устните му.

— И аз съм от този фатален тип инспектори, които в сублимния момент черпят с цигари своите жертви — каза той. — А понеже с оня приятел преди вас сублимните моменти бяха повечко, то и цигарите свършиха... Да ви кажа правото, за моя скромен бюджет този разход не е съвсем безболезнен...

— Нищо, нищо — пушете от моите — каза бащата глупаво.

Следователят отново се усмихна — този път много по-весело.

— Добре, ще го смятам за неофициален подкуп...

— Прощавайте, лошо се изразих — каза бащата.

— Рано следобед извиках тук класната наставница на вашия син.

Да ви кажа искрено — тая личност ме потресе повече, отколкото случката край реката. Не е въпросът само в това, че отдавна не бях виждал такова безмозъчно същество. Най-лошото е, че тя е поразена просто до мозъка на костите... От какво?... Ето това е трудно да се обясни... От пошлост, от педагогически фалш, от най-примитивни представи за възпитание... Една своя мисъл няма в главата си, да не говорим за съвест и чувства. Но надявам се, че я познавате...

— Не, не съм я виждал дори...

Лицето на следователя се покри с руменина.

— Чудесно! — каза той. — Тъй си и предполагах. Ако е въпрос за уроци по цигулка — вие, естествено, намирате професор. Ако момчето легне с температура — пак някой професор ще дотича до леглото му. Но какъв смисъл да се интересувате кой възпитава неговите мисли и чувства?

— Интересува ме! — каза намръщен бащата. — Но там е работата, че нямам право на избор...

— Даже не сте си дали труд да я видите...

— Щом нямам право на избор — все едно, мен тя не ме интересува...

— Напразно — каза следователят. — Тя точно за това живее — от липса на интерес към личността ѝ. Но както и да е — аз я поразпитах за туй, за онуй... Разбира се, всяко нейно мнение трябва внимателно да се дешифрира. Неин идеал са доносчикът, зубрачът, жалкият подмазвач. От такава гледна точка вашият син, естествено, никак не ѝ се нрави... Това трябваше да се очаква... Той е наистина много умно и чувствително момче...

— По-скоро — затворено — каза бащата.

— Не — чувствително! Даже болезнено чувствително! Именно той, а не някой друг е измислил девиза на тяхното братство — „Ожесточавай се!“. Разбирате ли смисъла?... За да можеш да съществуващ, трябва да ожесточиш и душата си, и чувствата си. Но срещу какво?... Тук момчето мълчи... „Срещу всичко“ — казва то. Но не е така. Може би срещу плодовете на нейното възпитание... Или пък срещу неправдата, която вижда даже в своя дом...

Следователят млъкна. И бащата млъчеше.

— Не знам какво вижда в своя дом — каза той най-сетне. — Но уверявам ви, че този дом е най-обикновен...

— Не е съвсем тъй — каза следователят. — Доколкото разбрах — вие сте женен втори път...

— Да, тъй е... Но момчето е от втория брак...

— И все пак — може би обичате момичето повече?... И сте били несправедлив към момчето!

— Не, не! — възкликна бащата. — По-скоро обратното е вярно. Но никога с нищо не съм дал повод това да проличи...

— Мда! — измънка следователят. — Но често децата са понаблюдателни и от възрастните... И понеже обикновено не реагират, ние мислим, че нищо не виждат. Те реагират посвоему... И понякога съвсем посвоему се ожесточават.

— Момчето не е било лишено от нищо! — каза бащата и сега гласът му звучеше много по-уверено.

— Те са имали обща каса — каза следователят. — Но тя е била винаги крайно бедна. Вие давахте ли му пари?... Искам да кажа — пари за най-обикновените нужди?

Бащата се замисли намръщен.

— За дребни нужди момчетата винаги искат от майките си — каза той. — И изобщо в това отношение не съм бил много щедър. Разбира се, не от скъперничество. Според мен не е хубаво да се дават много пари на децата, това ги разглезва.

— А на момичето?

— Да, с нея съм бил по-щедър. Но тя е студентка. Неприятно ми е било да си представя, че някой друг може да ѝ плаща сметките в сладкарницата.

— Напразно сте се безпокоили — каза следователят. — Сегашните младежи не страдат от излишни кавалерски скрупули...

— Все пак...

— А може би по този начин сте се откупвали за недостатъчното бащинско внимание?...

— Може и тъй да е — каза бащата потиснат.

— Каквото и да е — този факт надали е от значение. Момчето не е дребнаво. А завистливо съвсем пък не е... Може би е било малко самотно — и оттам тая чувствителност... Може би...

Следователят внезапно млъкна, погледът му изпитателно се спря на бащата.

— Но защо трябва аз да го тълкувам? — каза той с горчивина. — Каква полза от това?... Вие трябва сам да го разберете... Иначе никога няма да му помогнете...

Следователят погледна часовника си и внезапно запита:

— Искате ли да го видите?

— Да, разбира се...

— Много се съмнявам, че това ще бъде полезно...

— Не, не — моля ви! — каза бащата развълнувано.

Следователят натисна някакъв звънец. Слабото му небръснато лице изглеждаше потъмняло и загрижено.

— И аз исках да ви питам за нещо — каза бащата.

— Моля! — отвърна следователят.

— Те са били трима... Смятате ли и тримата еднакво виновни?...

— Ще ви стане ли по-леко, ако той е по-малко виновен? — запита следователят понамръщен.

— И все пак...

— В самата акция — не! — каза следователят. — Но изобщо — да!... И тримата са еднакво виновни и в същото време еднакво невинни. Вие навярно мислите, че синът ви е станал жертва на чужда зла воля?

— А вие изключвате ли го?

— Изключвам синът ви да е слабодушен глупак — каза следователят и мъжът ясно почувствува в гласа му нотките на раздразнение. — А Евгени е наистина момче с изключителна воля и характер. В това всъщност е и неговото нещастие. Представете си сега какъв лош парадокс — да бъде нещастие за една личност именно това, което трябва да бъде неговата гордост...

— Мисля, че той е доста по-голям — упорствуваше бащата.

— Да, с две години по-голям... И е имал върху момчетата лична власт, това не оспорвам... Но да търсим у него вината, все едно да си затваряме очите пред истината... И трите момчета са стигнали дотам по свой път.

В стаята влезе младият човек със спортното палто.

— Доведи момчето — каза следователят.

Младият човек погледна мрачно госта и излезе.

— Не съм му симпатичен — каза бащата.

— И не очаквайте — каза следователят. — Той си има своя теория. Според него в затвори трябва да вливат родителите. На общо основание — за извършените от децата им престъпления... Като идея не е лошо!... Родителите наистина здравата ще се замислят...

Следователят говореше шеговито, но никакъв смях нямаше в очите му. Бащата не го чу. Той слушаше стъпките, които се отдалечаваха и заглъхваха по коридора. Той чуваше и в настаналата тишина. Ето там сега навярно щракаха ключалките и резетата. Сега момчето се изправяше с уплашени очи. Сега то тръгваше, съпроводено от погледите на другите... Сега вървеше по безкрайния коридор със старите изгнили дъски... Сега...

Той чу стъпките, но това бяха широките, тежки стъпки на мъж. Колкото и да се вслушваше, той недочу заедно с тях тихите стъпки на момчето. Те идваха все по-близо и по-близо, след това спряха. Внезапно вратата се отвори и на прага се появи момчето. Лицето му бе много бледо, дрехите измачкани. Малко коса се бе сплъстила на челото му и вдигнала нагоре като рогче. Зад гърба му стоеше с намръщено лице човекът със спортното палто.

Момчето не го виждаше. То гледаше към следователя, погледът му бе доверчив и спокоен.

— Влез, Владимире! — каза меко следователят.

Момчето затвори вратата и като се обърна, видя баща си. Сега всеки мускул на лицето му трептеше неуловимо, устните му трепереха, само погледът му бе неподвижен и нетрепкащ като на восъчна фигура.

— Няма ли да поздравиш баща си? — каза следователят.

Момчето тръгна автоматично напред. Сега то виждаше само едно жълто, напрегнато лице, смазано от мъка. То видя и сълзите, които потекоха по коравата буза. То спря. Бащата вдигна ръка и я постави на рамото му.

Момчето рязко се дръпна, обърна се с гръб и като се сви на кравай — падна на пода. Двамата мъже скочиха уплашени. Те не виждаха лицето му, скрито между ръцете, те виждаха само фигурата, която се тресеше. Те се помъчиха да го изправят, но конвулсивно свитото тяло падаше отново на пода. Сега никой от двамата не можеше да разбере дали то ридаеше, или се гърчеше от тежък нервен припадък. Беше съвсем невъзможно да видят лицето му.

Следователят се изправи.

— Излезте!... Моля ви се — излезте!...

Но бащата го гледаше като сляп.

— Чувате ли? — каза следователят нетърпеливо.

Бащата тръгна покорно към стъклената врата. В коридора следователят каза:

— Идете си у дома!... И не се плашете — без вас момчето ще се успокои!...

Бащата избърса лицето си с чиста, грижливо сгъната кърпичка, след това, без да каже дума, бавно тръгна по празния коридор.

V

Навън се бе мръкнало, тих тъмен дъжд падаше по покривите и тротоарите. Рядко минаваха хора. Една млада жена стоеше под балкона и държеше в ръката си затворен чадър. Лъскава от дъжда кола спря до тротоара, жената изтича с тънките си токчета и хлътна в отворената ѝ врата. Като стигна до балкона, мъжът спря. Колата беше отминала, гладкият ѝ покрив светна за миг под лампата и угасна.

Но мъжът нищо не бе видял. Водата се стичаше по слепите му очи и бузите, но той не я усещаше. Той гледаше в себе си. Споменът беше така ясен, сякаш всичко се беше случило вчера. Тоя, който го разпитваше, бе в синя полицейска униформа, лицето му бе мораво от кръв, очите — кръгли и жълти като на птица.

— Какво търсеше пред театъра? — запита полицейският.

— Демонстрирах — каза момчето.

То наистина бе съвсем момче — с къс алаброс и омачкана ученическа униформа. И по панталона, и по куртката личаха широки петна засъхнала вар.

— Какво, какво? — не повярва на ушите си полицейският.

— Демонстрирах — повтори момчето малко по-тихо.

Полицейският замахна с косматата си ръка. Когато момчето стана, в ушите му бучеше истински водопад.

— Питам те: какво правеше при театъра?

А момчето мълчеше. Полицейският примижа доволно и се усмихна. Той бързаше, тая малка победа му бе съвсем достатъчна.

— Ако не беше ми се примолил баща ти — щях да те смеля от бой — каза той. — Михале, пусни го!...

Цивилният агент го поведе по коридора. От първия етаж към партера водеше извита стълба с бели мраморни стъпала. То запомни само първото от тях. В следния миг агентът го тласна силно по гърба и то полетя презглава надолу — от стъпало на стъпало, — като напразно се мъчеше да се залови за нещо.

Навън нощта бе светла и топла, имаше много хора по улиците. То крачеше между тях, без да ги гледа, защото се срамуваше. Бузата му бе обелена, на зелената яка на куртката личеше петно засъхнала кръв. Момчето не си отиде у дома при бащата, който се бе примолил за него. Вече няколко месеца не ходеше там. В Лозенец, дето с тънък писък завиваха трамваите, имаше кино и малка квартална гостилничка. Там той изяде четири кебапчета и изпи два високи регала бира. От бирата главата му се замая и коленете му така омекнаха, че едва се изкачи до своята мансардна стаичка.

Момчето лежеше и пушеше. То палеше цигара от цигара и гасеше угарките в тока на обърнатата обувка. От малкото четвъртито прозорче на покрива влизаше бяла нощна светлина, в гората се обаждаха птици. Още по-далече, зад покрива на Семинарията, издигаше каменното си теме Витоша, покрита цялата със светлата сива пепел на луната. Момчето не можеше да заспи. Безкрайната сладост на свободата се смесваше с кошмара на изминалите две нощи. То виждаше дулото на тежката картучница зад кметството и зад нея студения войнишки каски. То виждаше краката, които бягаха, и разпенените уста на конете. В склада стражарите биеха арестуваните с цепеници и трошаха от главите им едри буци кюмюр. В мрака хората пищяха, пред входа боботеха моторите на полицейските коли. Първата нощ спаха в някакъв двор — човек до човек, направо върху голата земя...

Когато се събуди — бе ослепителен, слънчев ден. Край коравото легло бе седнал баща му, сълзи течеха по сухото му лице. Момчето притаи дъх — никога преди това не го бе виждал трогнат. Даже в магазина той се държеше сурово с клиентите си и не им позволяваше да капризничат и избират. Не влизаха кой знае колко много клиенти в полутъмния магазин, пълен със стъклария и студено желязо. Момчето не посмя да каже нито дума, лежеше свито и уплашено в леглото си.

— Хайде, ставай и да вървим — каза бащата.

Момчето мълчеше. Колкото и страшен да беше бащата в очите му, полицейският беше много по-страшен. Но най-тежкото бе, че сега бащата плачеше.

— Няма да ходя никъде — каза момчето.

— Искаш да останеш тук?

— Искам да вървя по моя път... Само това искам...

Бащата вече не плачеше, но бузите му бяха все още мокри.

— Какъв път, сине! — каза той сломено. — Това път ли е — да се катериш с кофа вар по скелите...

— Защо да не се катеря? — каза момчето. — Твоят бог също се е катерил с цял дървен кръст на гърба... И за нищо при това... Аз поне строя домове за хората.

Бащата сваля пенснето си и без да се стеснява, започва да бърше с кърпичка зачервените си очи. Без очилата лицето му изглеждаше съвсем простодушно и безпомощно, сякаш цялата му сила и строгост бе скрита в златните рамки. Момчето усети как сърцето му болезнено се сви.

— Домове за хората! — въздъхна бащата, като все още държеше пенснето в ръка. — А аз за кого строя този дом?... На най-хубавата и най-тиха улица в София? С такова чудесно изложение право на юг, към Витоша!... За какво съм пестил, за кого съм късал от залька си?... Зер за себе си?... Да живееш ти в чист хубав дом със слънце!... И сега ти искаш той да остане празен?

— Нищо не искам! — каза момчето поривисто. — Съвсем нищо не искам от тебе — ни да пестиш, ни да строиш за мене... Искам просто да ме разбереш и да ме оставиш да вървя по пътя си!... Аз не знам къде точно води моят път, но знам, че твоят никъде не води.

Бащата избърса още веднъж с кърпичката мокрото си лице. Зад преградата на балкона дъждът тихо плетеше мокра тъмна завеса, водата се стичаше по тротоара и миеше увехналите листа. Точно така беше казало момчето с ученическата куртка на бащата и сега не можеше да разбере как тия думи са могли да се родят в ума му. Много работи не можеше да си спомни и разбере. Той бе тръгнал по улицата и дъждът отново мокреше косата и лицето му, бавно се стичаше по шията. Къщата, която неговият баща бе построил, не беше далече. Пред нея се бяха издигнали нови големи домове, които бяха скрили източното и южното небе. Беше останало само западното небе с нежния гръб на Люлин, зад който като кървав жълтък потъваше късното есенно слънце. Много неща се бяха променили и остарели, без той да ги забележи.

Бащата натисна леко звънеца и влезе в своя дом, който бе построил за него човекът със златното пенсне. Коридорът беше съвсем тъмен. И стаята беше тъмна, но в дъното ѝ светеше със зелен, мъртъв блясък екранът на телевизора. Зад облегалото на креслото той видя слабичките рамене на дъщеря си с гладката коса, която сега светеше в зелени отблясъци. Момичето не се обърна да види кой е влязъл, то гледаше телевизора. Бащата приближи мълчаливо и сега вече виждаше нейното деликатно носле с нежни, отворени ноздрички. Много му се искаше в тоя миг да погали слабите рамене, да докосне гладката коса, която от години не бе докосвал. Той въздъхна и седна на малката кръгла табуретка до стъклената масичка.

Момичето се обърна.

— Ти ли си? — попита то и отново обърна поглед към телевизора.

На екрана гореше някакво здание, от прозорците му излитаха дълги, зелени пламъци. Някакви мъже в лъскави гумени облекла заливаха всичко това с огромни зеленикави водни струи.

Бащата мълчеше. Но след миг мъката му стана толкова непоносима, че той тихо заговори:

— А няма ли да попиташ за братчето си?

Момичето трепна и се обърна.

— Ти оттам ли идваш? — попита то.

— Оттам...

— Скоро ли ще го пуснат?

— Навярно скоро... Но нима това е най-важното? — каза той.

Момичето се беше изчервило в мрака, но бащата не забеляза това.

— Той за мене попита ли?

— Разбира се... Най-напред за тебе попита...

— Сега аз ще се грижа за него, като го пуснат — каза момичето.

То отново гледаше към телевизора. Полицаи в пелерини, като се засилваха тичешком, хвърляха бомби със сълзливи газове върху гъстата човешка тълпа, която отстъпваше бавно към дъното на площада. Бащата помълча с отпуснати рамене, после тихо попита:

— А майка ти къде е?

— Не знам — отвърна момичето.

Защо поне тя не беше го дочекала? — мислеше той смутен. — Толкова евтина ли беше цената на сълзите ѝ? Никога човек не може да разбере кога някой плаче за друг, кога за себе си. На екрана малки черни фигурки пъплека по гъстата плетка на фермите. Под самия им връх като свещици на новогодишна елха пръскаха искри невидими окисжени. Това не беше интересно, но момичето гледаше. Може би то просто не искаше да говори с бащата. А може би искаше, а не смееше. Двамата мълчеха, после бащата стана с изстинало сърце и бавно тръгна към кабинета си. Зад гърба му бучеше телевизорът и като огнен поток пълзеше в краката на хората разтопена стомана.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.